

Uzasadnienie

Zmiana ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. z 2024 r. poz. 1837), zwanej dalej „u.p.s.d.”, stanowi realizację filaru VI: „Wsparcie dla biznesu i deregulacja” planu gospodarczego na 2025 r. „Polska. Rok przełomu”, który zakłada eliminację zbędnych procedur administracyjnych, redukcję kosztów prowadzenia działalności oraz zwiększenie przejrzystości systemu podatkowego. Nowelizacja ma na celu uproszczenie rozliczania podatku w przypadku nabycia świadczeń powtarzających się, a także ułatwienie i przyspieszenie obrotu majątkiem nabytym tytułem spadku lub w inny nieodpłatny sposób, objęty zakresem ustawy, w formie aktu notarialnego albo od osób z kręgu najbliższej rodziny.

Uproszczenie zasad rozliczania podatku z tytułu nabycia świadczeń powtarzających się

Zmiana u.p.s.d. w zakresie regulacji dotyczących ustalania wartości świadczeń powtarzających się ma na celu zniwelowanie istotnego wzrostu biurokratycznych obowiązków po stronie podatnika, jak i kosztów po stronie organu podatkowego, które są skutkiem interpretacji art. 12 u.p.s.d. zawartej w uchwale składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 31 marca 2025 r. sygn. akt III FPS 5/24.

Od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn do dnia 31 marca 2025 r., organy podatkowe oraz sądy administracyjne jednolicie uznawały, że podstawę opodatkowania umowy nieodpłatnej renty ustanowionej na czas określony, której wartość pojedynczego świadczenia jest oznaczona, stanowi suma tych świadczeń.

W uchwale z dnia 31 marca 2025 r. (sygn. akt III FPS 5/24), NSA zmienił swoje dotychczasowe poglądy i stanął na stanowisku, że umowa renty z uwagi na swój losowy charakter, stanowi prawo majątkowe, którego wartość nie może być z góry określona co do wysokości, a zatem podstawę opodatkowania należy ustalać w miarę wykonywania świadczeń, wynikających z umowy renty. Interpretacja ta jest sprzeczna z dotychczasowym orzecnictwem sądów i praktyką organów podatkowych, lecz z uwagi na moc prawną uchwały, pozostaje wiążąca dla składów orzekających sądów administracyjnych, a w konsekwencji także dla organów podatkowych.

Przyjmując wskazany w uchwale sposób ustalania podstawy opodatkowania w miarę wykonywania świadczeń oraz mając na względzie to jak powstaje zobowiązanie podatkowe w podatku od spadków i darowizn, tj. z dniem doręczenia decyzji organu podatkowego ustalającej wysokość tego zobowiązania (a nie z mocy prawa), należy stwierdzić, że nowa interpretacja przepisów nakłada na podatnika obowiązek składania zeznania podatkowego po każdym wykonanym świadczeniu, zarówno dla celów opodatkowania nabycia takiego świadczenia, jak i odliczenia go od podstawy opodatkowania, np. jako ciężaru darowizny.

Oznacza to, że zarówno podatnik, który nabył rentę, jak i podatnik zobowiązany do jej ustanowienia z tytułu polecenia darczyńcy, są zobowiązani co miesiąc (z każdym wykonanym świadczeniem) wystąpić do organu podatkowego z wnioskiem o wznowienie postępowania, a organ podatkowy jest zobowiązany na nowo ustalić podstawę opodatkowania oraz wysokość zobowiązania podatkowego, uwzględniając wykonane świadczenie. W przypadku renty ustanowionej dla członka najbliższej rodziny, w celu skorzystania ze zwolnienia podatnik jest zobowiązany do złożenia zgłoszenia po każdym otrzymanym świadczeniu.

Biorąc pod uwagę powyższe, skutkiem wskazanej uchwały jest wzrost biurokratycznych obowiązków po stronie podatników nabywających albo wykonujących świadczenia z tytułu renty, a w przypadku podatników, o których mowa w art. 4a ustawy ryzyko utraty zwolnienia. Po stronie organów podatkowych nowa interpretacja przepisów prowadzi do wzrostu kosztów związanych z wielokrotnym przeprowadzaniem pełnego postępowania podatkowego i doręczaniem decyzji ustalającej wysokość zobowiązania podatkowego po każdym wykonanym świadczeniu.

Uchwała doprowadziła do zróżnicowania sposobu opodatkowania świadczeń powtarzających się, w zależności o tego czy wynikają one z umowy renty czy z innego stosunku prawnego zobowiązaniowego. Przykładowo, w przypadku gdy obdarowany został obciążony obowiązkiem wykonania polecenia na rzecz osoby trzeciej, polegającego na ustanowieniu świadczenia powtarzającego się w postaci comiesięcznej wypłaty określonej sumy pieniędzy przez 3 lata, organ podatkowy będzie nadal uprawniony do zastosowania dotychczasowej interpretacji przepisów, tj. ustalenia wartości tego obciążenia jednorazowo jako zsumowanej wartości świadczeń. W przypadku gdy świadczenie to zostanie ustalone dożywotnio, wartością tego obciążenia będzie wysokość rocznego świadczenia pomnożona przez 10 lat.

Powyższe uzasadnia zmianę przepisów prowadzącą do uproszczenia zasad rozliczenia podatku, w ten sposób, aby zasady ustalania wartości świadczeń powtarzających się były jednolite i niezależne od tytułu prawnego jakim zostały ustanowione. Zmiana przepisów przywróci pożądaną przez ustawodawcę stan polegający na jednorazowym sposobie określania podstawy opodatkowania, a co za tym idzie jednorazowym ustaleniu wysokości zobowiązania podatkowego i doręczeniu jednej decyzji podatkowej w tym zakresie.

Przywrócenie zasad obowiązujących do 31 marca 2025 r. zniweluje opisane powyżej negatywne konsekwencje przyjęcia interpretacji przepisów zawartej w uchwale i wprowadzi symetryczne rozwiązanie, gdzie zarówno podatnicy zwolnieni od podatku, podatnicy dla których renta stanowi ciężar darowizny, jak i podatnicy zobowiązani do zapłaty podatku z tytułu nabycia renty, będą zobowiązani do jednorazowego złożenia zeznania podatkowego (zgłoszenia) i rozliczenia podatku.

Mając na uwadze powyższe, proponuje się kompleksowe uregulowanie zasad powstania obowiązku podatkowego w przypadku nabycia świadczeń powtarzających się w dodawanym w art. 6 ust. 1b oraz zasad ustalania wartości nieodpłatnych świadczeń powtarzających się w znowelizowanym art. 12 u.p.s.d. Jeżeli przedmiotem nabycia będą świadczenia powtarzające się, których łączna wartość za okres trwania obowiązku tych świadczeń jest ustalona na dzień ich ustanowienia (ich wysokość jest możliwa do ustalenia na podstawie umowy, która łączy strony lub oświadczenia osoby ustanawiającej je), to zasadą będzie powstanie obowiązku podatkowego z chwilą ich ustanowienia oraz przyjęcie przy ustalaniu wartości tych świadczeń łącznej ich wartości, a w przypadku gdy zostały ustanowione na czas nieokreślony - za okres 10 lat (zasada ta jest obecnie zawarta w art. 13 ust. 1 u.p.s.d). Jeżeli na dzień ustanowienia świadczeń nie będzie ustalona ich łączna wartość za okres trwania obowiązku tych świadczeń (nie będzie możliwe jej wyliczenie), za zgodą podatnika przyjmuje się ich łączną uprawdopodobnioną wartość. Jedynie w przypadku, gdy wartość świadczeń nie będzie mogła być ustalona ani uprawdopodobniona w dniu ustanowienia świadczeń powtarzających się, obowiązek podatkowy powstanie z chwilą wykonania poszczególnych świadczeń, a podstawę opodatkowania będzie stanowiła wartość poszczególnych świadczeń. Obejmie ona przypadki, gdy sposób ustalenia wysokości pojedynczego świadczenia, uniemożliwi ustalenie lub uprawdopodobnienie łącznej

wartości wszystkich świadczeń za cały czas ich trwania, np. wskutek określenia klauzuli waloryzacyjnej albo określenie wartości świadczenia w oparciu o zmienne kryterium.

Powyższe zasady będą miały zastosowanie do ustalenia wartości świadczeń powtarzających się jako przedmiotu nabycia, a także gdy wykonanie polecenia polegającego na ustanowieniu świadczeń powtarzających się będzie stanowiło ciężar spadku lub darowizny pomniejszający podstawę opodatkowania.

Zmiana w art. 4a ust. 1 pkt 1 u.p.s.d. polega na uzupełnieniu tego przepisu o odwołanie do art. 6 ust. 1a oraz dodawanego art. 6 ust. 1b. Wskazanie wprost ustępu 1a wyeliminuje wątpliwości w zakresie obowiązku zgłoszenia nabycia majątku w częściach, gdy obowiązek podatkowy powstanie na podstawie art. 6 ust. 1a z chwilą nabycia poszczególnych części.

Zmiana w art. 18. ust. 3 u.p.s.d. dotyczy przypadków, w których notariusz nie pobiera podatku i stanowi dostosowanie do nowej treści art. 12.

Zmienione przepisy będą miały zastosowanie do nabycia świadczeń powtarzających się ustanowionych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Obrót majątkiem nabytym tytułem spadku lub w inny nieodpłatny sposób objęty zakresem przedmiotowym u.p.s.d.

Zgodnie z art. 19 ust. 6 u.p.s.d., notariusze mogą dokonywać czynności notarialnych, w których przedmiotem obrotu lub obciążenia są rzeczy lub prawa majątkowe nabyte przez zbywcę tytułem spadku lub w inny nieodpłatny sposób objęty zakresem u.p.s.d. tylko wtedy, gdy zbywca przedstawi zaświadczenie wydane przez naczelnika urzędu skarbowego. Zaświadczenie takie ma potwierdzać, że nabycie jest zwolnione od podatku, że należny podatek został zapłacony albo że zobowiązanie podatkowe wygasło wskutek przedawnienia, i stanowi zabezpieczenie przed wyzbyciem się majątku przez podatników w tych przypadkach, gdy uchylają się oni od zapłaty podatku.

Proponowane regulacje eliminują powyższy wymóg w przypadku nabycia rzeczy lub praw majątkowych, mających być przedmiotem czynności notarialnej, gdy nastąpiło ono:

- 1) na podstawie umowy zawartej w formie aktu notarialnego albo
- 2) od osób z kręgu najbliższej rodziny.

W pierwszym przypadku wymóg uzyskiwania zaświadczenia potwierdzającego, że nabycie jest zwolnione od podatku od spadków i darowizn, że należny podatek został zapłacony albo że zobowiązanie podatkowe wygasło wskutek przedawnienia jest zbędny, ponieważ treść aktu notarialnego, na podstawie którego nastąpiło to nabycie, odzwierciedla ten fakt. Notariusze, zgodnie z art. 18 ust. 1 u.p.s.d., są płatnikami podatku od spadków i darowizn od czynności dokonanych w formie aktu notarialnego. W związku z tym, są oni obowiązani do pobrania należnego podatku i wpłacenia go na rachunek odpowiedniego urzędu skarbowego. Jeżeli czynność dokonywana w formie aktu notarialnego dotyczy majątku, od nabycia którego podatek został zapłacony, w oczywisty sposób nie występuje ryzyko, że podatnik będzie uchylał się od jego uiszczenia.

Drugie rozwiązanie ograniczone jest do obrotu majątkiem nabytym przez najbliższych członków rodziny, o których mowa w art. 4a ust. 1 u.p.s.d., to jest przez małżonka, zstępnych, wstępnych,

pasierba, rodzeństwo, ojczyrna i macochę, w sposób inny niż w formie aktu notarialnego. Nabycie to z mocy prawa jest zwolnione z podatku od spadków i darowizn, pod warunkiem zgłoszenia właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego w terminie 6 miesięcy od dnia powstania obowiązku podatkowego, lub w przypadku dziedziczenia – od dnia uprawomocnienia się orzeczenia sądu stwierdzającego nabycie spadku oraz udokumentowania otrzymania środków pieniężnych w określonych ustawą przypadkach. Jeżeli zatem podatnik dokonał zgłoszenia nabytego majątku, w efekcie czego nabycie to zostało zwolnione z podatku, obowiązek przedstawienia zaświadczenia naczelnika urzędu skarbowego o zwolnieniu nabycia z podatku przy dokonywaniu obrotu tym majątkiem jest zbędnym formalizmem. W związku z powyższym warunkiem, dla zastosowania proponowanych regulacji konieczne będzie uprzednie dokonanie zgłoszenia majątku, będącego przedmiotem dalszego obrotu, a także przedstawienie potwierdzenia tego zgłoszenia notariuszowi.

Proponuje się jednocześnie, by zwolnienie z obowiązku uzyskiwania zaświadczenia przy dokonywaniu obrotu majątkiem, którego nabycie podlega opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn, dotyczyło majątku nabytego od dnia 1 stycznia 2007 r., czyli od dnia wprowadzenia zwolnienia dla osób z kręgu najbliższej rodziny. Od tej samej daty rozszerzono także obowiązek przedkładania zaświadczenia przy obrocie majątkiem nabytym nie tylko na podstawie dziedziczenia, ale także każdego innego tytułu objętego zakresem przedmiotowym u.p.s.d. Pozwoli to z jednej strony zrealizować cel projektowanych rozwiązań deregulacyjnych, a z drugiej zabezpieczyć przed wykorzystywaniem ich niezgodnie z zamiarem projektodawcy.

Z uwagi na wprowadzenie pozytywnych rozwiązań dla podatników, proponuje się, aby ustawa weszła w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Projekt ustawy nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy nie zawiera przepisów technicznych, w związku z czym nie podlega procedurze notyfikacji na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Projekt ustawy nie wymaga przedstawienia właściwym instytucjom i organom Unii Europejskiej lub Europejskiemu Bankowi Centralnemu celem uzyskania opinii, dokonania konsultacji albo uzgodnienia, w przypadkach określonych w obowiązujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przepisach Unii Europejskiej.

Projekt zostanie przekazany do zaopiniowania Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248, z późn. zm.) oraz § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2024 r. poz. 806) projekt ustawy podlega udostępnieniu w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny.